

היום לפני

הקרב על ח'רבת מחאז

במלחמת העצמאות ח'רבת מחאז שימשה כמשלט שנועד להגן על שדה התעופה שהופעל ברוחמה מפני תקיפות ארטילריה מצרית, וכן כפתח מוצא להר חברון וירושלים. הקרב על התל נמשך כשבוע, בין כוחות הגדוד הראשון של חטיבת יפתח וכוחות מצריים בפיקודו של גמאל עבד-אל נאצר ובצירוף כוחות לא סדירים מאזור פלוג'ה. במהלך שבעת ימי הלחימה, בין ה-29.9 ועד ל-7.10, המשלט עבר חמש פעמים מיד ליד, עד שנשאר לבסוף בידי הפלמ"ח. במהלך הקרבות נפלו 12 לוחמים ועשרות נפצעו.

עמדת המקלע בח'רבת מחאז. מופיעים יצחק נבון, יוזי בקיש

ח'רבת מחאז בספרות

סיפור הקרבות בח'רבת מחאז משמש כרקע לספרו של פוצ'ו "אני פחדן אני", וכן כהשראה לחלקים מהספר "ימי צקלג" ולסיפור "ח'רבת חזעה" מאת הסופר ס. יזהר, ששימש כקצין מודיעין בחטיבת גבעתי במלחמת העצמאות. ב"ימי צקלג" יזהר אינו מציין את השם "ח'רבת מחאז" בשום שלב בספר, אולם מקפיד לשחזר במדויק את מהלכי הקרבות, תאריכיהם, בעלי החיים והצמחייה ואף את מיקום הכוכבים בשמים.

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב על ח'רבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיטול הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע ציזיבט](#)

[תמונת החודש](#)

[היום לפני: אוניית המעפילים ברכה פולד](#)

[דבר המשורר](#)

וכך סיפר ס. יזהר על האמת שאחורי המיתוס:

"גנדי ואני הסתובבנו שם לראות את המקום. ואז הצביע מישהו ואמר: שם ח'רבת מחאז, במרחק. למקום לא היה שום סימן מיוחד, גבעה אחת בין הגבעות. אני חיפשתי באותו זמן סיפור על מקום קטן, על זמן קצר ומוגבל, שקבוצת אנשים קורה לה משהו בתוך המרחב הקטן, בזמן קצר. הרגשתי שקורה לי משהו ושהמקום הזה מדבר אלי... מה שכתוב שמה זה לא תעודה היסטורית ... הפרטים האלה יישכחו במשך הזמן ומה שיישאר, יישאר משהו מופלא, לא יאומן ולא ייתכן, שבשעתו גם לא הבינו שהוא מעשה לא יאומן ... הערבוב הזה של דמיון, של בדיון, של בדות ושל אמת בכל פרטיה, האמת הפיזית, אמת של הסביבה, האמת של האנשים כפי שסיפרו לי עליהם, ישנה שם. אבל זו איננה האמת של המציאות ולא האמת של ההיסטוריה אלא האמת של המיתוס.

הנוף האנושי השתנה ללא היכר. השתנו האנשים... השתנו המושגים. השתנה העם, השתנו האידיאות, השתנה מה חשוב ממה... ועוד מעט לא יאמינו שהיו אנשים כאלה, אלא זו תהיה אגדה, זה יהיה מיתוס... הסיפור הזה של ח'רבת מחאז, הסיפור ההיסטורי או הסיפור הבדיוני, מספר על תקופה, על אנשים, על אידיאות, על רצונות שחיו באיום נורא, איום טוטאלי. ובכוח של נעורים, ובכוח של שובבות, ובכוח של הכרה ברורה שאין דרך אחרת בה נלך, נלך עד תום. הדברים האלה השתנו לחלוטין. אינני רוצה להגיד לטוב או לרע, אלא אחרת. יש לנו עכשיו עם אחר, יש לנו חברה אחרת, ואתם הם אלה שהם אחד היהלומים שבהיסטוריה שלנו."

(מתוך עיתון דור הפלמ"ח, דצמבר 2007)

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב על חרבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיסול הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע צ'יזבט](#)

[תמונת החודש](#)

[היום לפני: אוניית המעפילים ברכה](#)

[פולד](#)

[דבר המשורר](#)

הידעת?

"גידי גזר" הוא הפלמחניק המפורסם ביותר בתולדות הקומיקס העברי

בשנות החמישים יצרו יעקב אשמן ואלישבע נדל את דמותו של "גידי גזר" – הפלמחניק שניחן בכוחות על כתוצאה מאכילת גזר. באמצעות כוחותיו גידי נאבק בבריטים, הביא מעפילים, נלחם במלחמת העצמאות ועשה חיים משוגעים בקיבוץ. הקומיקס התפרסם בשבועון הילדים "הארץ שלנו".

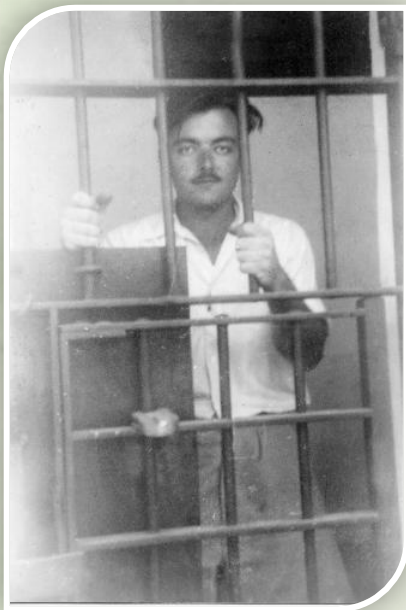

היום לפני

חיסול הקצין ברוס

תחילת המעשה במעצר של 24 אנשי המחלקה הדתית מפלוגה ה' שישבו בביריה בפברואר 1946. הבריטים גילו בנקודה סליק עם נשק רב ותוכניות אימונים והעבירו את אנשי המחלקה למשטרת הר כנען ומשם לכלא עכו. בכלא נצטוו האסירים למסור טביעות-אצבעות, כחלק מהליך חקירתם. הם סירבו בטענה כי אינם רואים עצמם כפושעים. בפקודתו של הקצין הבריטי ברוס, ניסו השוטרים לכפות עליהם בכוח את הטבעת האצבעות: הכו אותם, כפפו את ידיהם ושברו לחלקם אצבעות. בתגובה הכריזו האסירים על שביתת רעב שארכה חמישה ימים.

דוד לוין מאסירי ביריה

בעליה לביריה

העצורים הצליחו להעביר את הידיעה על הפגיעה בהם ל'הגנה'. ביטאון ה'הגנה' "במחנה", הזהיר כי הארגון לא יעבור על המעשה לסדר היום. עוד קודם לכן עונו כמה עצורים, בפקודתו של הקצין ברוס, במחנה המעצר בעתלית. ב'הגנה' חששו שעינוי אסירים הופך לשיטת חקירה מקובלת, ובית-דין של ה'הגנה' דן את ברוס למוות. ברוס היה מודע לסכנה האורבת לו – הוא הועבר לשרת בירושלים ושומרי ראש הופקדו על ביטחונו. חוליה המורכבת ממסתערבים ומאנשי פלמ"ח ירושלמים בפיקודו של אהרון ספקטור, התחקתה אחר עקבותיו ותכננה את הפעולה.

ב-17 באוקטובר 1946 חוסל ברוס בירי של חוליית פלמ"ח. המעשה אירע בשעה 22:45, בעת שטייל, לבוש בבגדים אזרחיים, ברחוב יפו, ליד הסמטה הנמצאת מול רחוב המלכה מליסנדה (כיום הלני המלכה).

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב על חרבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיסול הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע צייזבט](#)

[תמונת החודש](#)

[היום לפני: אוניית המעפילים ברכה פולד](#)

[דבר המשורר](#)

תחנת הרדיו של ה'הגנה', 'קול ישראל', הודיעה כי הארגון אחראי לחיסולו של ברוס. מטעם הפלמ"ח פרסם הודעה ללוחמיו בו הוסברה הפעולה כאירוע חריג וכעונש הכרחי, שאין להסיק ממנו כי ה'הגנה' מכירה בדפוס 'הטרור האישי' כשיטה לגיטימית למאבק. ההודעה הבהירה שה'הגנה' דבקה בעמדתה היסודית כי שימוש בטרור ובמעשי נקמה הינם אמצעים מזיקים מבחינה מדינית ומוסרית בניהול המאבק על הגשמת הציונות. חיסולו של ברוס היווה עונש אישי על התנהגותו האכזרית כלפי אסירי עתלית וביריה, ונועד גם להעביר מסר ברור ליתר השוטרים הבריטים העוסקים בחקירת עצורי ה'הגנה', שיחדלו מפגיעה פיסית בהם. המסר נקלט היטב ומטרת החיסול הושגה. ה'הגנה' מצידה נמנעה מלחזור ולנקוט אמצעי זה.

במשפטם של אסירי ביריה מסר המ"מ יהודה בלום הצהרה בשם כל חבריו ובה נאמר בין היתר:

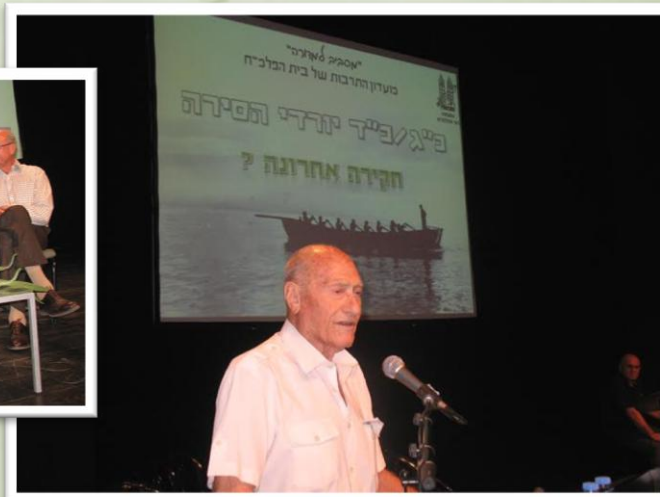
"נשק זה - נשק מגן הוא... החלטנו לא להפקיר את חיינו, חיי ילדינו ומפעלנו להשמדה. ההגנה על עצמנו ומפעלנו היא צורך הכרחי של זכות קיום. על הזכות הזאת אין אנו יכולים לוותר ולא ויתרנו, גם אם החוק אוסר אותה. היינו מתביישים לעמוד בפניכם כאנשים שאינם יודעים להגן על עצמם. פנינו לעבודה, לבניין ולשלום. נשקנו - נשק מגן".

משולחננו

אירועים בבית הפלמ"ח

טקס הענקת פרס יצחק שדה לספרות צבאית

ערב עיון בנושא כ"ג / כ"ד יורדי הסירה

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב](#)

[על חרבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיסול](#)

[הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע צייזבט](#)

[תמונת הרודש](#)

[היום לפני: אוניית](#)

[המעפילים ברכה](#)

[פולד](#)

[דבר המשורר](#)

תערוכת חטיבת הנגב באוצר התמונות

“בעצמם הם צובעים להם קיר...”

בחודש האחרון הגיעה אלינו מבאר שבע
תערוכה חדשה המוקדשת לחטיבת הנגב,
מעשה ידיהם של חיים חפר, דיתה פרח
ודנה כוגן.

צוות המדריכים של המוזיאון סייע בארגון
ובצביעת החלל.

ואתם, לכו בנתיבי התערוכה הזאת, לכו לאט /
הכירו את האנשים האלה, הישירו מבט אל מבט /
אלה "חיות הנגב", אלה חלוצי ההתיישבות, אנשים ללא חת /
אלה לוחמי "חטיבת הנגב" הניצבים עכשיו מולך ומולך /
אלה, אשר בלעדיהם לא היה לנו גם קיר לתלות עליו תערוכה //

מתוך: הקרב על הנגב / חיים חפר

תוכן עניינים

היום לפני: הקרב
על חרבת מחאז

הידעת?

היום לפני: חיסול
הקצין ברוס

משולחננו

רגע צ'יזבט

תמונת החודש

היום לפני: אוניית
המעפילים ברכה
פולד

דבר המשורר

רגע צ'יזבט

איך ג'ורי התחיל לכתוב שירים

מוקדש לחיים גורי לרגל יום הולדתו ה-91

בקורס הסיירים הראשון במשמר העמק ישבו ערב אחד כל האריות סביב המדורה, שתו קפה וסיפרו כזבים. בין האריות ישב גדי צעיר בשם ג'ורי, ותלה עיניים חולמות באש. כשהשתרר לרגע שקט, נשא ג'ורי את עיניו לשמיים ואמר: "אה, שמי קיץ זרועי כוכבים." החברה העמידו את ספלוני הקפה והסתכלו בובתימהון. "שמע, ג'ורי," אמר גיורא זייד, "מה אתה מדבר כל-כך הרבה? תכתוב שירים." ג'ורי קיבל את דבריו ברצינות.

(מתוך: ילקוט הכזבים)

תמונת החודש

הצנחנים ראובן דפני וחיים חרמש לאחר הצניחה במפגש עם הפרטיזנים ביוגוסלביה

בחודש נובמבר 1944 הוצאו להורג ארבעה מתוך שבעת צנחני היישוב שנלכדו והוצאו להורג על-ידי הנאצים: חנה סנש, חביבה רייק, רפי רייס ואנצו סירני.

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב על חרבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיטול הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע צ'יזבט](#)

[תמונת החודש](#)

[היום לפני: אוניית המעפילים ברכה פולד](#)

[דבר המשורר](#)

היום לפני

אוניית המעפילים ברכה פולד

האונייה הפליגה בעבר כספינת המעפילים 'אליהו גולומב'. בעקבות נפילתה של לוחמת הפלמ"ח ברכה פולד ב"ליל וינגייט" בתל אביב, נקראה האונייה על שמה.

הספינה יצאה לים מנמל בדרום איטליה ב-9 באוקטובר 1946 ועל סיפונה 626 מעפילים, ניצולי מחנות ריכוז וחניכי תנועות נוער קיבוציות. בדרכה קלטה על סיפונה עוד 180 מעפילים מספינת עזר של המוסד לעליה ב'. מפקד הספינה היה מנחם כהן ("צ'רצ'יל") בליווי שלום דוליצקי והגדעונים חיים גולדיס ועובד שדה.

ההפלגה התאפיינה בתקלות מנוע רבות וכשאלו חברו לסערה קשה השתררה פאניקה בקרב חלק מהמעפילים ואנשי הצוות האיטלקי. קבוצת מעפילים פרצה לסיפון וניסתה להפנות את הספינה לחוף סמוך כדי להינצל. צוות אנשי הפלי"ם השתלט על הקבוצה והמשיך בהפלגה בים הסוער. לבסוף נתפסה האונייה על-ידי הבריטים ב-20 באוקטובר ונגררה לנמל חיפה. המעפילים הורדו תוך עימות אלים וגורשו לקפריסין.

אלתרמן כתב שני שירים על קורותיה של האונייה. השיר "ברכה פולד" (הטור השביעי) עוסק בדמות הנערה ובספינה שנקראה על שמה ומעביר ביקורת על אדישות היישוב העברי לגירוש המעפילים מהארץ. השיר השני "חופת ימים" (עיר היונה) נכתב מנקודת מבטם של המעפילים ומספר על המרד שפרץ על האונייה בין המעפילים לצוות הפלי"ם.

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב על חרבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיסול הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע ציזיבט](#)

[תמונת החודש](#)

[היום לפני: אוניית המעפילים ברכה פולד](#)

[דבר המשורר](#)

דבר המשורר

חופת ימים / נ. אלתרמן

עוטה קרעים וכח ובדידות ובכי
גלגל העם, נגרף מדפן אלי דפן,
ובהתקרבו אל צד צוחו המלחים:
עמד, כי מתהפכת הספינה אל תפת
כי עת אל מעקה האספסוף יקרב
נוטה היא על צדה וים אפל ושב
פובש מחצית רקיע וכמו קיר נצב.

אזי חלית-מטה סדורה ומאמנה,
נושאת אלות, יצאה אל מול קושרי הקשר,
והמפקד, מוליך ספינת ההגנה,
נגש, פיו מעות, אל מעקה הגשר.
מליצתו נמוגה, תבשילו הקדח,
ואי עצמת כחוז? דל ונלעג עמד הוא.
אך בראותנו כף ידו על האקדח
ידענו: קשי ערפו אם לא נשבר, אבדנו.
איבה למול איבה נצבו. בחשכה
קרעו מעל פנים מסוה ומסכה
ועל הגשר איש כמו בן עם נכר.

כבו עדת נכרים דרכיה בל נדע
והיא המוליכה אותנו על המים
אל גב שלה, להיות לה בצר לסדנה
אשר גם לה עצמה מפלט ממנו אין.
בעל כרחנו אנו זה בזה שלובים
ולא לשוא הלילה זה בזה שלחנו.
היא למלטנו קמה מכבלי שובים,
אך כבר באזקיה חבושים אנחנו.
אתה על הספון, לעד ולאין מנוס,
עמדנו חבורים לאבל ולמשוש,
פתחת החפה בהשבר הכוס.

בתחיתות ספינה רבצנו לכלמה
והאני חולה. חורקים קרשיה.
אותה שכר העם לזו המלחמה
אשר נשים וטף רכבה ופרשיה.
על דרגשים וסף ובכל מקלט מעט
ישנו אפרקדן ובנפילה אפים,
ישנו בכפיפה וברכינה ובמעמד
ובדידותנו אש על פני המים.
ושני הפנסים העשנים על וו
ואלמות ירח דרך האשנב
זורחים על צפריני העם ועל שניו.

היום, בטרם אור, עברנו מספינה
אל רעותה. קלפת העץ דקת-התרו
חכתה לנו מליל והיא כנדונה
להתפזק תחתינו ברזוח של חרף.
... ואנו רק עדה צפופה ונואשה
ולא פני איש לנו או צלם האשה.
כי זה לנו בדרך ירחים ששה.

...
יראנו סערה, יראנו מגפה
אשר תפשט ואין סמים ומים אין.
וקול אשה עבר בשוט, צנף צנפה
את ההמון, הפך את רטונו לרעם.
וכבר אנו לשוב אל הספון הורסים
בשני הסלמות אשר על הקרסים
והמשמר מפה אך אנשיו קורסים.

על הספון פרץ המרד. נבעתים
דרשנו להטות את הספינה מדרך,
לקרא עזרת רודף מרודוס או כרתים
ולו גם יגרע כבודה של המחתרת

[תוכן עניינים](#)

[היום לפני: הקרב](#)

[על חרבת מחאז](#)

[הידעת?](#)

[היום לפני: חיסול](#)

[הקצין ברוס](#)

[משולחננו](#)

[רגע צייזבט](#)

[תמונת החודש](#)

[היום לפני: אוניית](#)

[המעפילים ברכה](#)

[פולד](#)

[דבר המשורר](#)